

Сёлета ў верасні зусім незаўважым прайшоў юбілей нашай галоўнай бібліятэкі — былой Ленінкі, а цяпер Нацыянальнай бібліятэкі Рэспублікі Беларусь. 70 гадоў назад Пастановай СНК БССР была створана дзяржаўная бібліятэка імя У. І. Леніна. Урадам было асінгавана 3 мільярды рублёў — сума даволі значная па тым цяжкім часе — на папаўненне яе фондаў. За два гады быў узведзены першы спецыялізаваны бібліятэчны будынак у былым СССР — для Дзяржбібліятэкі БССР. Шмат вадзі сплыло з таго часу. Галоўная бібліятэка Беларусі, як і ўсе культурна-асветныя ўстановы рэспублікі, перажывае цяжкі перыяд. Каля 1 мільёна адзінак яе фонду гіне ў розных канцах горада, таму што захоўваюцца яны ў непрастасаваных памяшканнях. Будынак бібліятэкі, які, дарэчы, не быў ні разу на капітальным рамонце, даўно састарэў, пацеху разбураюцца

яго асноўныя сістэмы. Па стане Нацыянальнай бібліятэкі, між іншым, па тым, як яна камплектуецца, хто і з якой нагоды туды прыходзіць, якія кнігі патрабуе, па якасці і разнастайнасці каталогаў можна меркаваць аб інтэлекце нацыі, шырыні яе інтарэсаў, духоўнасці і нават узроўні жыцця.

Статус нашай бібліятэкі — нацыянальная — дастаткова высокі, але сапраўднае яе становішча гаворыць хутчэй аб правінцыяльнасці, заштатнасці існавання. Пра месца бібліятэкі ў грамадстве, шматлікія праблемы бібліятэчнай справы ў рэспубліцы будзе весціся гаворка на навукова-практычнай канферэнцыі, якая адбудзецца ў кастрычніку. Для чытачоў жа «Звязды» прапануем інтэрв'ю з дырэктарам Нацыянальнай бібліятэкі Рэспублікі Беларусь Галінай Мікалаеўнай АЛЕЙНІК.

нацыянальны архіў і яму таксама трэба недзе размясціцца.

Пакуль жа кнігі беспрэтульна адно сховішча ў нас было ў будынку былога Івянецкага касцёла. Касцёл вярнулі веруючым, кнігі — нам. Мы іх захоўваем у падвалах опернага тэатра. Частку фондаў з вуліцы Ленінградскай мы мусілі ратаваць. Там былі такія кепскія ўмовы, што кнігі пачалі пакрывацца цвіллю. Супрацоўнікі бібліятэкі прасувалі іх уручную і складалі ў памяшканнях гаспадарчых складаў у двары бібліятэкі. Дарэчы, у нас пару гадоў назад здарылася аварыя, прарвала трубу, заліло памяшканне, дзе захоўвалася калекцыя

— Вядома грамадству. Інфармацыя і веды — гэта багацце краіны. Чалавечтву неабходны новыя ідэі. А для новых ідэй патрэбны свабода і магчымасць хуткага доступу да пісьмова зафіксаванай культуры ва ўсім яе аб'ёме. Але давайце паразважаем над тым, што адбывалася, калі ў асноў дзейнасці былой Ленінкі закладвалася канцэпцыя дзяржаўнай бібліятэкі. Уся літаратура, дзе выказвалася крытычныя думкі пра савецкі лад жыцця, разнастайныя эмігранцкія выданні трапілі ў шматлікія «спецхраны», недаступныя для масавага чытача. Больш таго, згодна з дзяржаўнай палітыкай, не заказвалі су-

кніжных багаццяў, а ўсё, што гэты народ за сваю гісторыю стварыў. У аснову канцэпцыі нацыянальнай бібліятэкі закладзена ідэя першаарговага камплектавання фондаў тымі першакрыніцамі, якія выдаюцца ў Беларусі, у «блізкім» і «далёкім» замежжы. Усё, што пішацца пра Беларусь у свеце, павінна быць у нашых фондах. Таксама, як і выданні беларускіх эмігрантаў за мяжой. Пашыраючы межы нацыянальнай бібліятэкі, мяркуецца павялічыць фонд беларусазнаўчай літаратуры. Менавіта гэты фонд, дзе шырока прадстаўлена нацыянальная культура па ўсёй яе паўнаце і разнастайнасці, — аснова, фундамент нацыянальнай бібліятэкі.

Дадам яшчэ, што бібліятэкі ўвогуле павінны фіксаваць і захоўваць усе правыя сусветнай культуры, грунтуючыся пры гэтым на прырытэце агульнач-

бібліятэка Храптовічаў са Шчорсаў, мы не маем на Беларусі поўнай калекцыі выданняў першадрукара і асветніка, нашага земляка Скарыны. Хаця іх больш чым дастаткова ў Маскве і Пецярбургу. Пэўныя захаваныя ў Беларусі, што належыць Беларусі, зроблены. Але пытанне гэта вырашаецца цяжка. Дамаўляемся з калегамі, каб цяпер мець хаця б мікрафілмы тых выданняў. Робім захаваныя і для таго, каб выдаць зводныя каталогі, дзе будзе змяшчацца ўся бібліяграфія аб тым, дзе і што выдавалася пра Беларусь на тэрыторыі былога СССР. Рыхтуем другую частку выдання «Кнігі Беларусі». Мяркуем, што адолеем перыяд да 1980-х гадоў.

«Белыя плямы» засталіся ў фондах і ў выніку таго, што шмат выданняў былі знішчаны па спісах Галоўліта, таму што погляды іх аўтараў не супадзілі

нацыянальнай фондаў бягучымі па-ступленнямі.

— Кажуць, што чытанне — вялікая маральная праблема нашага часу. Асабліва цяпер, міне здаецца, калі ў нашым постсавецкім грамадстве мала цэнніца чалавек інтэлектуальнай, творчай працы. Грамадства больш спырае дзелаў людзей, бізнесменам, а не сваймі інтэлігенцыямі. Скажыце, ці адчувае нацыянальная бібліятэка гэту праблему?

— Увогуле, праблема існуе — так лічаць мае калегі-бібліятэкары гарадоў і пасёлкаў Беларусі. Многія ж маюць цяпер свае ўласныя бібліятэкі, і гэта трэба ўлічваць. Колькасць чытачоў нашай бібліятэкі расла, але з-за немагчымасці абслужыць усіх мы мусім абмяжоўваць карыстанне бібліятэкай вучняў старэйшых класаў. Хаця ў прынцыпе рабіць гэтага не павінны. Усе людзі маюць роўныя правы на інфармацыю і доступ да яе. Магу з упэўненасцю сказаць, што мы маем падставы лічыць, што інтэлектуальная думка не згасла, і грамадскасці неабходна такая інфармацыйная крыніца, як Нацыянальная бібліятэка. Адчуваецца тэндэнцыя, якая сведчыць пра тое, што людзі не толькі не страцілі цягі да чытання, але наадварот — вельмі апантаныя ў імкненні стаць высокаадукаванымі.

Сціплага на матэрыяльныя і прыродныя рэсурсы Беларусь багатая інтэлектуальным патэнцыялам, які мы не павінны страціць. Нацыянальная бібліятэка — адна з важнейшых крыніц, якая спрыяе яго развіццю.

Размаўляла
Таццяна АНТОНАВА.

Кнігі псуюцца, гінуць... у Нацыянальнай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь, а каму баліць?

няе цяжкае эканамічнае становішча, можна меркаваць, што ў новы будынак вы яшчэ не хутка пераедзеце. Як жа будзеце існаваць?

— Наша бібліятэка мае больш за сем мільёнаў адзінак захоўвання. Гэта каштоўны скарб нацыі, бяспечныя помнікі культуры і гісторыі народа. Каб зрабіць капітальны рамонт старога будынка, некуды трэба перанесці ўсе гэтыя кнігі. А куды?

Сітуацыя крыху палепшылася з перадачай бібліятэцы будынка былога Кастрычніцкага райвыканкома. Але ён непрастасаваны для захоўвання кніг — яго драўляныя перакрыцці могуць не вытрымаць такога цяжару. Магла вырашыць праблему пастанова ўрада, згодна з якой нам выдзелены чатыры паверхі былога партархіва. Але гэта пастанова была адменена ў сувязі з тым, што ствараецца

мініяцюрныя кнігі і ноты. Мы робім усё, што толькі можна, каб прадхіліць падобныя здарэнні, але застрахавацца, як вы разумееце, ад іх немагчыма.

Пасля гэтага кіраўніцтвам Беларусі былі выдзелены дадатковыя плошчы для захоўвання фондаў бібліятэкі, вядзецца работа па рэканструкцыі і прыстасаванні асобных памяшканняў бібліятэкі для бяспечнага захоўвання кніг. Але вырашыць усе праблемы можа толькі адзінае — новы будынак.

— Скажыце, калі ласка, а каму ўвогуле павінна служыць бібліятэка — дзяржаве або грамадству?

часнай замежнай літаратуры па рэлігіі, рэлігійна-мастацкай філасофіі, працы замежных саветолагаў, кнігі па бізнесе, маркецінгу, сексалагіі і г. д. У яе фондах цяпер адсутнічаюць цэлыя пласты таго, што цікавіла сусветнае грамадства. Дзяржава, узяўшы на сябе функцыі гэткага цензара, строга прадпісвала сваім грамадзянам, што варта і што няварта ім ведаць. Хто ад гэтага страціў?

— А якая ідэя закладзена ў канцэпцыю нацыянальнай бібліятэкі Беларусі?

— Нацыянальная бібліятэка — тое месца, дзе павінна быць сканцэнтравана не проста шмат

лавечых каштоўнасцей.

— Наколькі я зразумела, у фондах нашай бібліятэкі няма «белых плям». Як яны запяўняюцца? Ці існуе небяспека ўзнікнення новых, ужо сучасных?

— На працягу многіх гадоў і нават стагоддзяў гістарычныя абставіны складаліся так, што з Беларусі вывозілася самае каштоўнае. У 1772 годзе ў бібліятэку Санкт-Пецярбургскай АН была вывезена бібліятэка Радзівілаў з Нясвіжа, у Пецярбург — перавезены архіў уніяцкіх мітрапалітаў, архіў і бібліятэка Сапегаў з Дзярэчын, у Кіеве дасюль захоўваецца

з афіцыйнай ідэалогіяй, і гэтыя выданні (на шчасце!) захаваліся ў адзінкавых экзэмплярах толькі дзякуючы «спецхрану».

Сёння самымі рознымі шляхамі стараемся запоеўніць гэтыя «белыя плямы». Вядзём міжнародныя кітаабымен з 224 партнёрамі ў 34 краінах, купляем літаратуру ў прыватных асоб, на распродажах і аукцыёнах.

На жаль, існуе небяспека ўзнікнення ўжо новых «белых плям». Разбурылася існаваўшая ў былым Саюзе сістэма кітааабеспячэння, а новая не створана. Таму патрэбны надзейны механізм забеспячэння нацыя-